

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Ministru kabineta sēdē

Augsti godātais Ministru prezidenta kungs!

Augsti godātie ministri!

Cienītās ministres!

I

Man ir liels gods šodien uzrunāt Ministru kabinetu kā vienu no Latvijas Satversmē paredzētajiem konstitucionālajiem orgāniem. Tādi mums ir tikai seši: Valsts prezidents, Saeima, Ministru kabinets, Satversmes tiesa, Augstākā tiesa un Valsts kontrole. Seši konstitucionālie orgāni, kas ir īpaši izdalīti Latvijas Satversmē, kuriem ir obligāti jābūt, kuri, starp citu, arī obligāti jāfinansē un bez kuriem Latvijas valsts faktiski nevar pastāvēt. Ar to šie seši konstitucionālie orgāni (kādreiz tos mēdza dēvēt kā konstitūtus) reprezentē Latvijas Republiku nepastarpināti un tieši.

Manas vizītes konstitucionālajos orgānos ir domātas, lai nostiprinātu šo orgānu īpašo statusu, lai uzsvērtu to funkcijas un to, ka Satversmes tiesa ir attīstījusi tā saucamo konstitucionālo orgānu savstarpējās lojalitātes principu. Tas nozīmē, ka šiem sešiem valsts konstitucionālajiem orgāniem ir jāsadarbojas savā starpā valsts kopējā labuma labā. Ja šī sadarbība nenotiek vai nenotiek pietiekoši labā līmenī, tādā gadījumā rodas konstitucionālā krīze, un tas nedrīkstētu notikt, līdz ar to mums visiem ir jāstrādā sadarbībā, lai valsts funkcionētu.

II

Es gribētu nedaudz ieskicēt Ministru kabineta funkcijas šo sešu konstitucionālo orgāna funkciju lokā. Visi kopā šie orgāni pilnvērtīgi pārstāv Latvijas valsti un darbojas Latvijas valsts interesēs, bet katrs no tiem realizē vienu daļu no Latvijas funkcijām, un šī daļa katram ir jāapzinās, lai "neiekāptu" cita konstitucionālā orgāna lauciņā, bet izpildītu to, ko no tā prasa Satversme.

Attiecībā par Valsts prezidentu, Saeimu, tiesu varu un Valsts kontroli es vairāk nerunāšu, bet uzsvēršu Ministru kabineta funkcijas.

Ministru kabinets ir izpildvaras vadītājs. Un šajā mirklī ir nedaudz jāatšķir konstitucionālie orgāni no valsts varas dalīšanas. Kā jūs zināt, valsts vara dalās trīs daļās – likumdevējvara, izpildvara un tiesu vara. Galvenais izpildvaras īstenotājs, bet ne vienīgais ir Ministru kabinets.

Ministru kabinets vada valsts pārvaldi, kas ir zem Ministru kabineta, un Ministru kabinets ir politisks orgāns jeb politiska iestāde, kamēr valsts pārvalde ir nepolitiska institūcija, kas sastāv no dažādām iestādēm. Šajā mirklī bieži presē un sabiedrībā rodas neizpratne, pārpratums, kas ir politiskā vadība un nepolitiskās funkcijas, ko veic valsts pārvalde. Tā kā Ministru kabinets vienmēr lemj politiski, tikai ļoti retos gadījumos arī administratīvi, šos politiskos lēmumus administratīvā kārtībā un līdz ar to pakļauti tiesas kontrolei īsteno valsts pārvalde. Tāad politiskais Ministru kabinetu un nepolitiskā valsts pārvalde kopā veido izpildvaru.

III

Ko ikdienā dara šī izpildvara? Ministru kabinets un tai padotā, saskaņā ar Satversmes 58. pantu, valsts pārvalde īsteno divas funkcijas. Proti, ikdienas pārvaldību, kas ir jau iezīmēta likumos, un reformas. Protams, šis ir politisks jautājums par to, cik liela daļa no funkcijām tiek veltīta ikdienas pārvaldībai un cik liela daļa – reformām. Šeit es gribētu iezīmēt to, ka reformas vai nu par laimi, vai diemžēl ir politiskā ikdiena, jo reformas nozīmē pielāgošanos dzīves patstāvīgai dinamikai. Reizēm cilvēki ir noguruši no reformām, sakot: "Vienreiz pietiks tās reformas, tagad vienkārši viss ir izdarīts un dzīvosim tālāk." Bet tā tas diemžēl modernā, sarežģītā valstī *neiet blakus* ikdienas pārvaldībai. Reformas vienmēr notiks, no tām mēs nevaram izvairīties, jo tad dažu gadu laikā valsts sastings, atpaliks, sadrups un sabirzīs. Reformas ir nepieciešamas, jo tās ir mūsdienu dzīves prasības, un ar to ir jāreķinās gan valdībai, gan valsts pārvaldei, gan valsts pārvaldes ierēdņiem. Turklāt nevar būt drošs, ka pēc vienas reformas būs skaidra shēma, kas darbosies visu mūžu. Visu laiku notiek reformas un pārorganizācija.

Ministru kabinets ir tas, kas iniciē un īsteno reformas, jo reforma vienmēr ir politisks jautājums. Tas nozīmē, ka ir jāizšķir, vai un kāda reforma ir vajadzīga, un jādiskutē par šīs reformas saturu, kas ir politisks jautājums. Faktiski, ja mēs apskatāmies jebkuras valsts valdības darba kārtību (apskatieties savās mapēs), tur visu laiku ir reformas, tiek ieviests kaut kas jauns. Ja nebūtu jaunā, tad tā būtu ikdienas pārvaldība, kas nenonāktu jūsu darba kārtībā.

IV

Vēl es gribētu akcentēt to, ka blakus Ministru kabineta vadītajai valsts pārvaldei pie izpildvaras pieder arī tā saucamās patstāvīgās iestādes, kas ir ārpus Ministru kabineta padotības, taču tas nenozīmē, ka ārpus jebkādas sistēmas un ka tās ir neatkarīgas. Reizēm mēdz lietot vārdu 'neatkarīgās iestādes', taču neviena iestāde demokrātiskā valstī nevar būt neatkarīga. Vienmēr ir jābūt iespējai ietekmēt tās darbību. Parasti patstāvīgās iestādes, kas nav padotas Ministru

kabinetam, darbojas saskaņā ar Saeimas pieņemtu likumu, un, mainot šo likumu, var iespaidot arī šīs patstāvīgās iestādes. Tās ir pakļautas, piemēram, Valsts kontroles pārbaudei, bet ne tieši politiskajai Ministru kabineta vadībai. Protams, jāskatās, lai tādas patstāvīgas iestādes nebūtu pārmērīgi daudz.

V

Es gribētu minēt vēl vienu Ministru kabineta funkcija, kas sabiedrības apziņā varbūt nav tik skaidri iezīmēta, un tā ir tā saucamā Satversmes rezerves funkcija. Ko tas nozīmē? Visa valsts pārvalde tiesiskā valstī, saskaņā ar tiesiskas valsts principiem, darbojas uz Saeimas pieņemtu likumu pamata vai arī uz Satversmes pamatu un no tiem izrietošiem principiem. Bet vienmēr ir gadījumi (un dzīve rāda, ka tādi ir), kas nav regulēti likumā. Mums faktiski ir ļoti blīva likumdošana kā jebkurai valstij, bet šādi gadījumi vienmēr var gadīties. Tādā gadījumā *pirmā roka* regulēt jautājumu, kas ir politiski regulējams, pieder Ministru kabinetam. Ja kaut kas nav regulētas ar likumu, šī kompetence pieder Ministru kabinetam. Proti, nevar būt tā, ka ir seši valsts orgāni un neviens nav pilnvarots tādēļ, ka likumdevējs nebija iedomājies šādu gadījumu. Tas ir Ministru kabineta kā izpildvaras vadības uzdevums rīkoties tad, ja kāds jautājums nav noregulēts ar likumu.

VI

Ministru kabinets, kā jau minēju, ir “reformu motors”, jo reformu iniciatīva nāk no Ministru kabineta. Jūs, protams, to neizdomājāt tā vienkārši, jums pienāk dažādi signāli par to, ka vajadzīgs kaut ko mainīt, un tā ir jūsu politiskā atbildība to konsolidēt attiecīgā reformas priekšlikumā.

Es gribētu norādīt uz vienu institucionālu problēmu mūsu valstī – mūsu reformu kapacitāte un reformu kompetence ir pārāk maza. Ja mēs skatāmies, kāda ir valsts pārvalde un kāda ir reformu nepieciešamība, mums Latvijā ir tāpat kā lielajās valstīs, taču šī kompetence, kas parasti ir sakoncentrēta ministrijās, bieži varētu būt labāka. Mēs bieži darbojamies ugunsdzēsības režīmā un diemžēl jau ilgu laiku – 30 gadus. Valdība vienmēr beidzamajā brīdī (piemēram, tagad ir runa par partiju finansēšanas likuma grozījumiem, kas ir ļoti svarīga reforma) par to vēl spriež, kas norāda uz reformu kapacitātes trūkumu. Līdz ar to ir jādomā, kā to uzlabot, taču tas ir atsevišķs jautājums. Es tikai gribēju norādīt, ka mums ir politiskās kapacitātes un reformu kapacitātes zināms deficīts. Ja vajadzēs, es varu vairāk par to runāt kādā citā kontekstā, piemēram, kādā konferencē vai arī izteikt kā Valsts prezidenta viedokli.

VII

Dārgie kolēģi!

Jūs esat veselas virknes aktuālu reformu priekšā, un man šķiet, ka tā ir ļoti laba zīme, ka šī valdība, lai cik komplicēta un neiespējama tā sākumā liktos ar šo koalīciju, tomēr ir iesākusi un daļēji arī paveikusi ļoti svarīgas reformas. Taču atgādināšu, ka esam pašā reformu “mutulī”, tā īsti neviena nav paveikta. Varbūt dažas svarīgākās varētu minēt:

- Administratīvi teritoriālā reforma, kur, protams, ir daudz diskusiju par to, kā tā būtu jāveic, taču pavisam skaidrs ir tas, ka šī reforma ir nepieciešama, un diskusijas tikai koncentrējas uz to, kādā veidā to veikt;
- veselas trīs reformas varu uzskaitīt izglītības un zinātnes ministres portfelī. Ārkārtīgi grūts uzdevums izglītības un zinātnes ministrei ir mūsu augstskolu pārvaldības reforma, kas ir iesākta, un decembra vidū ir jānāk klajā ar koncepcijas priekšlikumu, kā to veikt. Skolu tīkla reforma, kas daļēji saistīti arī ar Administratīvi teritoriālo reformu. Tāpat arī pāreja uz kompetencēs balstītu izglītības saturu, kas ir ļoti būtiska reforma, un, protams, nedrīkstam aizmirst par pāreju uz valsts valodu skolu sistēmā. Tas viss ir vienas ministrijas portfelī, tā kā vēl veiksmi tiks uz priekšu ar visām šīm reformām;
- protams, veselības reforma, kur ir vesela virkne apakšreformu;
- tāpat tiesu reformas, kas ir jau diezgan koncentrēta, jo ir runa par ekonomiskās tiesas izveidi, un par kriminālprocesa pārskatīšanu, lai nebūtu iespējams vilkt kriminālprocesa jautājumus 10 gadus.

Protams, ir vesela virkne citu reformu. Tā kā jūs redzat – galvenais, ar ko nodarbojas Ministru kabinets, ir tiešām visu laiku pastāvīgi *reformēt* mūsu valsti, lai mūsu valsts atbilstu tām vajadzībām, ko mums šodien *uzdod* dzīvi.

VIII

Es gribētu nedaudz vēl norādīt, ka šodien ar savu ziņojumu ir nākusi klajā arī Valsts kontrole, un Valsts kontrole ir atzīmējusi virkni trūkumu valsts pārvaldes darbā, visbiežāk – par finanšu uzskaiti un nepietiekoši skaidru finanšu izlietojumu. Es domāju, ka Valsts kontrole nav valsts pārvaldei un ierēdņiem (lai gan, protams, vienmēr ir nepatīkami, ka pārbauda jūsu darbu un dokumentus) ne ienaidnieks, ne bieds. Taču tās atzinumiem ir rekomendējošs raksturs. Protams, šīs rekomendācijas ir jāņem vērā ļoti nopietni un ar tām ir jāstrādā un jāskatās, kā tās tiek arī ieviestas.

IX

Dārgie kolēģi!

Es jau minēju par šo, teiksim tā, no politiskā viedokļa gandrīz vai neiespējamās koalīcijas starp piecām partijām, kas galu galā Ministru prezidenta vadībā ir izveidota. Man šķiet, ka tieši tāpēc, ka šī koalīcija ir tik sarežģīta, tai ir (un tas ir paradokss) labas izredzes nodzīvot līdz nākamajām Saeimas vēlēšanām, jo jebkura alternatīva ir sliktāka nekā pašreizējā komplicētā un sarežģītā valdība, ko veido šīs piecas atšķirīgās partijas.

Es domāju, ka visām partijām, kas piedalās koalīcijā, būtu šī situācija jāņem vērā un jāatvieglo valdības darbs, lietojot nedaudz (vai dažām partijām varbūt vairāk) mērenāku retoriku un mazāk skatīties uz saviem populistiskajiem solījumiem, kas veikti pirms vēlēšanām, jo, redziet, ne visu, kas ir solīts, var īstenot, ja šie solījumi ir bijuši pārāk augsti. Taču saprātīgu rīcību valdībā vēlētājs (un nevajag vēlētāju novērtēt par zemu) novērtēs, proti, spēju piecām partijām vienoties valdības darbā gan attiecībā uz budžetu, gan arī citos jautājumos.

X

Un visbeidzot – šobrīd tiek plaši diskutēts partiju finansēšanas jautājums. Es domāju, ka tas ir ārkārtīgi svarīgi, ka partiju finansēšanas jautājums tiek atrisināts tādā veidā, lai mūsu partija varētu darboties neatkarīgi no vairāk vai mazāk savtīgiem sponsoriem. Tas ir demokrātijas jautājums. Taču pašreizējais priekšlikums nav gluži optimāls. Es domāju, ka ir jārunā par to, lai šis priekšlikums, kas patlaban ir uz galda, tiktu optimizēts, lai to tiešām varētu pieņemt. Par to vajadzētu vēl diskutēt, jo pašreizējā variantā tur ir pietiekoši liels spiediens, lai šos līdzekļus, kas ir pamatoti doti partijām darbības organizēšanai, tās patiešām izmantotu partijas darbam tā, kā to prasītu attiecīgās partijas darbība. Un šajā ziņā vēl ir nedaudz jāpiestrādā. Es ceru, ka valdošās partijas, kas šo priekšlikumu virza, pie tā strādās un, ja nepieciešams, arī konsultēties ar Valsts prezidentu.

Liels paldies par šo izdevību un aicinājumu teikt dažus vārdus Ministru kabinetā! Es domāju, ka tas pierāda, ka šie seši valsts konstitucionālie orgāni labi sadarbojas savā starpā, ka tie apzinās savas funkcijas un ka mēs visi kopā veidojam un attīstām tālāk mūsu valsti.

Paldies jums par uzmanību!